הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. מבושל כרתו (ח): **שלוק.** מבושל יותר מדאי: **קונם תבשיל שאיני טועם.** כל תבשיל במשמע: **מעשה קדרה רך.** שיש בה רוטב: **אבל לא בעבה.** כגון דייסא: טורמוטא הרמולה מפרש בגמ׳ (ו): **רפתא.** דבר הרותח כגון רוטב וכל דדמי ליה: **היורד לקדרה.** דמשמע בין לוגן בין רותח: **אסור בכל המתבשלין.** בין רך בין עבה: **גמ׳ ר׳ יאשיה אומר.** בצלי ובשלוק דמתקרי נמי מבושל: **הלך אחר לשון בני אדם.** דאין דרכם לקרות לצלי מבושל: **והא מתבשיל נדר.** דמשמע בין רך בין עבה: **אלא פנגא.** דמתניתין דלא קרי לעבה תבשיל: **בכל מידי דמתאכלא ביה ריפתא.** דמלפתין בו את הפת קרי תבשיל: **והא תניא.** בתיקותא: **בהיטריות רכות.** בדילועין רכות שהחולין אוכלין בהן פיתן: **איני.** מי אוכלין החולין מהן: **הוא קרא דמחיפא.** דלעת מונחת שם שהיה אוכל ממנה: **לוליבא דקרא בסלקא.** תוכו של דלעת יפה לאכול עם התרדין: **לוליבא דציפנא.** תוכן של זרעוני פשתן יפיס לאכלן בכותח: **ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.** משום דדבר מעולה הוא לרפואה ואסור לומר להם שום דבר שיהנו ממנו. ואית דאמרי דלא ליכלו טובא וליפסדו כיתנא: **חולין רבנן.** שעוסקין בתורה ואינם נהנים מן העולם ובאים לידי חולי:

מגלגין

רבי ירמיה חלש על לגביה ההוא אסיא לאסיוה חזא קרא דמחת בביתיה שבקיה ונפק אמר מלאך מותא אית ליה לדין בביתיה ואנא איעול לאסאה יתיה לא קשיא הא ברכיכי הא באשוני רבא בר עולא אמר הא בקרא גופיה והא בגוויה דקרא דאמר רב יהודה לוליבא דקרא בסילקא לוליבא דציתנא בכותחא [7] ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ רבא אמר מאן חולין רבנן רבא לטעמיה [8] דאמר רבא כמאן

הנודר [א] מן המבושל מותר בצלי ובשלוק

אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדרה רך ומותר בעבה [2] ומותר בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה [3] הנודר ממעשה קדרה אין אסור אלא ממעשה רתחתה אמר קונם היורד לקדרה שאיני טועם אסור בכל המתבשלין בקדרה: **גמ׳** תניא ר׳ יאשיה אומר ואע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא׳ [4] ויבשלו (את) הפסח באש כמשפט לימא בהא קמיפלגי דרבי יאשיה סבר הלך אחר לשון תורה [5] ותנא דילן סבר [6] בנדרים הלך אחר לשון בני אדם לא דכולי עלמא [7] בנדרים הלך אחר לשון בני אדם [8] מר כי אתריה ומר כי אתריה באתרא דתנא דילן לצלי קרו ליה צלי ולמבושל קרו ליה מבושל באתרא דר׳ יאשיה אפילו צלי קרו מבושל והא קרא נסיב לה אסמכתא בעלמא: קונם תבשיל כו׳: והא מתבשיל נדר אמר אביי האי תנא כל מידי דמתאכל ביה ריפתא תבשיל קרו ליה והתניא [9] הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי ובשלוק ובמבושל ואסור בהיטריות רכות שהחולין אוכלין בהן פיתן איני והא כדרכה רך ומותר בעבה. מעשה קדרה כגון מלקה טרגים וטיסני. וקאמר דאם הוא רך אסור אבל עבה מותר דהאי תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה כדאי׳ בגמ׳ ומעשה קדרה עבה נאפי נפשיה אכלי ליה בלא פת ואמרי׳ בגמ׳ דאסור בצלי ובשלוק דהא מתאכלא ביה ריפתא. וכי קתני שאני טועם לאו דוקא דאמר הכי אלא לרבותא נקטה לומר דאפילו אמר שאני טועם מותר בעבה. ומפורש בירושלמי [פ״ו ה״ח] דכי היכי דבקונם תבשיל מותר בעבה הכי נמי נודר מן המבושל מותר בעבה: **ומותר בביצה ערמיעא.** מפרש בגמרא [נ:] דשלקי לה במיא חמימי אלפא זימני ואלפא זימני במיא קרירי עד דמתזוטרא כדבלע לה ולא מתאכלא בה ריפתא. ומשמע דדוקא בה הוא דשרי אבל כל אלא נתבשלה כל כך אסורה דהא מתאכלא ריפתא בהדה והכי איתא בירושלמי [שם] בשם רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכך דרך החולה לאכול בה פתו דאלמא כל אלא נגטמקה כל כך שהפת נאכלת עמה בכלל תבשיל הוא: **גמ׳ תניא ר׳ יאשיה אומר.** דנודר מן המבושל אסור בצלי: **ואע״פ שאין ראיה לדבר.** שהצלי יהא בכלל מבושל זכר לדבר דכתיב ויבשלו (את) הפסח ופסח אינו נאכל אלא צלי וכתיב ויבשלו ומיהו לאו ראיה גמורה היא כדאמר במסקנא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: ירושלמי [שם] אמר רבי יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם אמר ר׳ יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק ביניהון אמר קונם יין שאיני טועם בחג על דעתיה דרבי יוחנן אסור ביום טוב האחרון של חג על דעתיה דר׳ יאשיה מותר אף ר׳ יאשיה מודה שהוא אסור לא אמרה ר׳ יאשיה אלא לאומרין ע״כ. ולפוס גמרא דילן דאפי׳ ר׳ יאשיה מודה דאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון בני אדם שמעינן מינה דבין להקל בין להחמיר האומר בחג יו״ט האחרון של חג בכלל: **והא מתבשיל נדר.** ואמאי מותר בעבה דהא תבשיל הוא: **אלא תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה.** אבל מעשה קדרה עבה דלא מתאכלא ריפתא בהדיה לא מיקרי תבשיל. ואית דמפרשי דאסור במעשה קדרה רך קא קשיא ליה דלאו תבשיל הוא ושני דכיון דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה: **והתניא.** בתיקותא: **ואסור בהיטריות רכות.** דלועין קטנים: **שהחולין אוכלין בהן פתן.** מדקא יהיב טעמא לאיסורא מפני שהחולין אוכלין בהן פתן ש״מ דכל מידי דמתאכל ביה ריפתא תבשיל מיקרי: **איני.** דדלועין יפין לחולה: **ברכיכי.** מעלו: **אשוני.** קשין: **נקלא גופיה.** קשה: **גוויה דקרא.** מה שבתוכו מעלי: **לוליבא דקרא.** מה שבתוכו: **בסילקא.** יבשלנו עם תרדין: **לוליבא דציפנא בכותחא.** מה שבתוכו טוב לאכלו עם כותח: **ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.** כדי שלא יעקרו הפשתן לגבך: **מאן חולין רבנן.** אין הכי נמי דקרי בין ברכיכי בין אשוני קשין לחולי וכי קתני שחולין אוכלין בהן פתן לאו חולין ממש אלא מאן חולין רבנן דאפילו בבריאותן הן תשושי כח מפני שהתורה מתשת כחם [סנהדרין כו:]:

כמאן

אומר קונם חפץ זה בחליפי פודר לאחר ל׳ יום אם לא א״ל מעכשיו ולאחר ל׳ יום הילכך ה״נ לא קני: **והא מתנת בית חורון דקני על מנת להקנות הוא.** שמקנה לו האחר והקעודה ולא שיהו שני אלא שיולל אביו לאכול בהיתר ולא קני זה על מנת לעשות מה שאמר זה כאילו קני ואפילו האחר והקעודה מרשות הבן ויוכל האב לאכול בהיתר אלא ודאי קני על מנת להקנות אינו קונה הלכך ה״נ לא יאמר האחר והקעודה מרשות הבן: **משום דמעודדנו מובחת עליו.** שלא היה קנין כי אם להערים ולא כוון לשם מתנה כלל: **הא מני רבי אליעזר היא דאמר אפילו ויתור בו׳.** הלכך ה״נ אע״ג דמדינא שרי דקנין על מנת להקנות קנה מחמיר הוא במודר האלה: **לאתויי הך דשכים ביני.** דלא הויא מתנה ואית דגרסי דשביה לשון המושלך בכפל שכפל דברו ואמר קני על מנת להקנות: **לישנא בתרא דרבא.** ואפילו אמר והן לפניך אסור: **הדרן עלך השותפין הנודר מן המבושל.** שאמר **בצלי ובשלוק.** מותר בצלי ובשלוק: מותר בעבה. שאוכלת בלא פת: בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה. מפרש בגמרא: מעשה רתחתה. דבר הנרתח והנגמר בקדירה. כבל המתבשל בקדירה. אפי׳ מפרש בגמרא כל מידי דמיתאכל בפת מיקרי תבשיל: מותר בעבה. שאוכלת בלא פת: בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה. מפרש בגמרא: מעשה רתחתה. דבר הנרתח והנגמר בקדירה. כבל המתבשל בקדירה. אפי׳ אינו נגמר בה: **גמ׳ ויבשלו (את) הפסח.** בדברי הימים כתיב: **והא מתבשיל נדר.** הלכך הוא כמו מיס בעבלמא לא מיקרי תבשיל: **דמתאכל ביה ריפתא.** שטורין בו הפת ואוכלין אותו: **והתניא.** בתיקותא ומייתי ראיה מהיטריות דקות שהחולין אוכלין בהן פתן: **הא ברכיכי.** עוכים: **אשוני.** קשים: בגוויה דקרא. הלכך שבתוכו הוא טוב: **לוליבא דקרא בסילקא.** דבר רך קרי לוליבא שמלבלב ומצמיח טוב לתת אותו בסילקא: **לוליבא דציתנא.** נותנין אותו כמיס עד שמלבלב ועשבה רך ואחר כך נותנין אותו בכותח: **אסור לאמרו בפני ע״ה.** שילעיגו על דבריהו שדברים אלו אפילו הנשים יודעות אותן:

מסורת הש״ס

(א) [נעיל ל: וש״נ], (ב) [פסחים ג. וש״נ], (ג) [תוספתא פ״ג], (ד) [מנחות צט:], (ה) ר״ה מח. ע״ש, (ו) [נ: נא.], (ז) ל״ל והרמב״ן,

תורה אור השלם

1. וַיְבַשְּׁלוּ הַפֶּסַח בָּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט וְהַקֳּדָשִׁים בִּשְּׁלוּ בַּסִּירוֹת וּבַדּוּדִים וּבַצְּלָחוֹת וַיָּרִיצוּ לְכָל בְּנֵי הָעָם:

דברי הימים ב לה יג

הגהות הב״ח

(ח) רש״י ד״ה הנודר וד״ה שלוק הד״ח:

גליון הש״ס

גמ׳ שנאמר ויבשלו (את) הפסח. קשה לי אמאי לא מייתי מקרא בתורה כמ׳ ראה גבי פסח ובשלת ואכלת וי״ל: שם ותנא דילן סבר בנדר״ם. לעיל דף ל ע״ב, ולקמן דף נא עכ: בהר״ן ד״ה ולענין הלכה וכו׳ **דאי תפ״ב.** עיין בתוס׳ קידושין שם ובדף כו ע״ב ד״ה אלא מאי לדמי:

מוסף רש״י

הנודר מן המבושל. מבושל שאינו מי ולא מבושל, כמאכל בן דיסקא, צלי. כחש, שלוק. שנתבשל הרבה כלאמרינן (חולין קי.) גבי כבד מבושלת אוסרת ואינה נאסרת, כלומר שיש בה דם הרבה ופולטת דם עדיין ואינה בולעת, דעדודה לפלוט, שלוקה אוסרת ונאסרת, כלומר כשנתבשלה יותר מדאי פלטה כל דמה וחוזרת ובולעת מהדם, אלמא שלוק הוא מבושל הרבה (ראמ״ה בשמו). ממעשה רתחתה. כל דבר שימות לתוך הקדירה ולמעט בשר וביולא בו שיולא ממנה אלם (מאירי בשמו). **בהיטריות רכות.** שהתבשיל רך (ראמ״ה בשמו). **אסיא.** רופא (פסחים קיג. דף פה.). **הא ברכיכי הא באשוני.** רכיכי קשות לחולה, אשוני יפות שעושין מהם תבשיל לך (ראמ״ה בשמו).

פירוש הרא״ש

[שייך לעמוד שלפניו] הלין נכסין לאימת קנה. לימת יקנה כר כריה לכי הוי לורבא מרבנן באותה שעה ככר הלר סולד למריה. כלומר בקנין סודר לא היה מועיל אם היה

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ט מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טור שו״ע יו״ד סי׳ רז סעיף ח:

[ב מיי׳ שם הל׳ ז טור שם:]

ב ג מיי׳ שם הלכה ז טור ש״ע שם סעיף ב:

ג ד מיי׳ שם הלכה ח [יג] טוש״ע שם סעיף ח:

תוספות

הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק. שלוק שאין מבושל יותר: קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך. מפרש בגמרא כל מידי שנותנין בו פת נשרות קרוי תבשיל ומותר בעבה שאינו נאכל עם פת וצ״ע למאי אי למיתני ענין אחר מרישא לשלוג בנודר מן התבשיל בלא שאומר שאני טועם ובשאר בני כבוש ושלוק ומלית נקט דווקא שאני טועם להוסיף בו איסור וי״ל דכולהו נקטי דאפ״ה מותר בעבה ובריש מלי למיתני מבושל שאני טועם מותר בצלי ובשלוק אלא לא היה תופס מידוש [בהא] דמבושל לא משמע בשום ייחוד צלי ושלוק: [טורמוטא והרמולה]. מפרש בגמ׳: רבי יאשיה אומר בצלי ואע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ולכך לא הוי ראיה דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: והא מן תבשיל נדר. וכך לא הוי תבשיל כיון שהוא רק כמיס בעלמא: בהיטריות. פירוש קרייאמי: [איני] וכי קרי עוכים לחולים וכו׳: ברכיכי. מועילים לחולים: באשוני. פירוש קשות הם רעות לחולה שאינן מבושלות כלורך: בקרא גופה. פירוש תילון שבקרא קשה הוא ורע לחולה: בגויה. רך שבתוכו יפה לחולה: לוליבא דקרא. כל דבר שהוא [רך] קרי לוליבא: בכותחא. טוב ליתן בכותחא: ודבר זה אסור לאומרו בפניהם. שלעגיגים עליהן ואומרין שאנו קונעים מילי דחוכא ומיטלולא בהם״ם ובקונעו פירש שאסור ללמוד להם שום תקנה ולא נלמה: מאן חולין. דקתני לעיל שהחולין אוכלין כו׳: רבנן. שמתון שעמלים בתורה הם מלאים אבל לחולין ממש לא מעלי: רבא לטעמיה. דרבנן אינקרו חולים:

כמאן מצלינן אקצירי ואמריעי. בכל ימות השנה: **כמאן כר' יוסי.** דאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז.) אדם נדון בכל יום דאילו לרבנן דאית להו דנדון בר"ה כיון שנגמר דינו אין תפלה מועלת להן: **קצירי קצירי ממש.** חולין ומיקרו קצירי לפי שנפשם קלרה מחמת חליים: **מפני דלא כבבלאי.** מתני' דשרי עבה משום דלא מתאכלא בי' ריפתא: **דלא כבבלאי.** דאילו לבבלאי כיון דאכלי בהדי ריפתא תבשיל מיקרי ואסור: **נקרני.** שאוכלי בנקיות. לשון אחר נקדני שמדקדקים באכילתן וכדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (ברכות דף נ.) הנקדנים תופסין אותו בכך: **דייסא.** מאכל של חטים מבושלים: **דחיטי בלחמא דחיטי.** דרב חסדא מבני בבל היה שהיו אוכלים פת בדייסא: **בחסיסי.** קמח של קליות: **עד פרסה.** לך פרסה כדי לאכול דייסא: **לפחילה של אבר.** שאינו מתעכל: **בהולא.** בקליפת עץ: **מאכילני רוקך.** שאין דרך לקנח ההולא לאחר שנתנה לתוך פיו כשמחזירה בקערה: **מאכילני לואתך.** לואה שחתת הלפרנים: **בלוספיין.** מין תאנים שקשין להתעכל: **כ"ש שנסמוך עליהן למחר.** שמתוך שאין מתעכלין מתעכבין במעיס וכל זמן שעומדין שם זמן את הגוף: **מורה ורוי.** בעל הורלה ומשתכר. שמתוך שרלתה פניו להוזין היתה סבורה שנשתכר: **כמגדלי חזירים.** שמתוך שמרויחין הרבה פייסם להוזין: **גולפא.** קנקן. והיה מביאו לבית המדרש כדי שישב עליו: **שמכבדה את בעליה.** שלא היה יושב ע"ג קרקע: **דהוטבי.** גלימא חשוב': **שעטני מעיל.** שהיה חשוב בעיניו כמעיל:

מצלינן אקצירי. רופא חולי עמו ישראל: **מריעי.** על פליטת סופריהן: **מסייפין.** דקתני דעבה לא מיתאכלא בריפתא: **דלא כבבלאי.** דמלפתי פיתן בדייסא דהויא עבה: **נקדני.** דייקנים במאכל: [**היכין מעלי**]. באיזה דבר מעולה אכילת הדייסא: **דחיטי.** יכול לאכלה בלחם של חטים ודייסא דשערי יכול לאכלה בלחם של שעורים: **או דילמא.** דייסא של חטים יפה לאכול בשל שעורים ושל שעורים בשל חטים. ואית דגרסי נקרני מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) מלאים חכמה ומאירה פניהם שנא' (קהלת ח א) חכמת אדם תאיר פניו: **אלא בחסיסי.** היה מלפת פיתו בחסיסי. ומפרש לה במסכת פסחים (דף לט:) קימחא דאבישונא קמח של קליות שעורים שלא הביאו אלים ומיכסין אותן בתנור וקלופין הן: **מומי לך לאכול דייסא עד פרסה.** דע שאותו מאכל אינו סועד לגך אלא עד הילוך פרסה. ובשר השור עד שלש פרסאות: ע"א מי מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה לך אחר דייסא לאכול וטפי לא ולאכול בשר שור לך עד שלש פרסאות: **כל מידעם לא תפלוט קמי רבך.** תרוק רוק בפני רבך כדאמר במס' עירובין (דף לט.) הרק לפני רבו חייב מיתה שנאמר[1] וכל משנאי אהבו מות אבל אם אכלת דלעת ודייסא וזדמן לך הרוק בפיך פלוט בפני רבך וזרוק אותו לתוך שיש בו סכנת נפשות שהן קשין לגופו של אדם כפתילה של אבר: **ואפילו לפני שבור מלא פלוט.** ואל תתביש: **עד מתי אתה מאכילני רוקך.** שהיה נותן ההולא בפיו ומדביק בו הרוק שבפיו ומחזירו בקערה: **לואתך.** עפרורית שבלפרניו: **בלוספיין.** תאנים שנתבשלו יותר מדאי: **כיון שאין יושלין מבני מעיס**[2]: **כ"ש.** דמעלו שנסמוך עליהן שאין אנו צריכים לאכול מאכל אחר למחר: **מורה ורוי.** אתה תלמיד בעל הורלה ואתה שיכול. מפני שהיו פניו להוזין כל שעה: **הימנותא בידא דהסיא איתתא.** אמונתי בידך שאיני שותה כל השנה יין אלא קידושא ואבדלתא: **ואוגר אני נדעי.** וקושר אני לדעי פדתתי משום מיחוש ראשי מפני ד' כוסות ששתיתי שאני חושש מהן מפסח עד עצרת: **אי כמלוי ברכיה כו'.** שהן מרויחין ביותר ופייסן להוזין ויפין: **תרוייהו.** לגדל חזירין ולהלוות ברבית אסירי ליהודאי ודאי לאו מייניהו פני להוזין: **שקיל גולפא.** היה נושא הקנקן לבית המדרש ושב עליה: **מלאכה שמכבדת כו'.** דעכשיו ישב עליה בבית המדרש: **נפקא נקטת עמרא.** יצאת לשוק וקנתה לגמר (ג) ועבדה גלימא: **דהוטבי.** ועשתה ממנו סדבל טוב: **וכד נפקא.** איהי לשוקא הות מיכסי ביה:

(ד) **ורבי יהודה כד הוה מלי הוה נמי מכסי ביה: שעטני מעיל.** שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר:

כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי [כמאן כר' יוסי] מדאמר קצירי ומריעי שמע מינה קצירי קצירי ממש מריעי רבנן: ומותר בעבה: מתני' דלא כבבלאי [6]דאמר ר' זירא בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא א"ר חסדא [6] דמשאיל להון להלין נקדני דהוצל הדין דייסא היכין מעלי למיכלה דחיטי בלחמא דחיטי ודשערי בלחמא דשערי או דלמא דחיטי בדשערי ודשערי בדחיטי רבא אכליה בחסיסי רבה בר רב הונא אשכחי' לרב הונא דקאכיל דייסא באצבעתיה אמ' ליה אמאי קאכיל מר בידיה א"ל הכי אמר רב דייסא באצבעתא בסים וכל דכן בתרתין וכל דכן בתלת אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה מזמנים לך למיכל דייסא עד פרסה למיכל בישרא דתורא עד תלתא פרסין אמר ליה רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה [3]כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך לבר מן קרא ודייסא שהן דומין לפתילתא של אבר ואפילו קמי שבור מלכא פלוט רבי יוסי ורבי יהודה חד אכיל דייסא באצבעתיה וחד אכיל בהוצא א"ל דאכיל בהוצא לדאכיל באצבעתיה עד מתי אתה מאכילני צואתך אמר ליה דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילני רוקך רבי יהודה ורבי שמעון אייתו לקמייהו [3]בלוספיין רבי יהודה אכל ר' שמעון לא אכל א"ל רבי יהודה מאי טעמא לא אכיל מר אמר ליה ר' שמעון אלו אין יוצאין מבני מעים כל עיקר אמר ליה רבי יהודה כ"ש שנסמוך עליהן למחר רבי יהודה הוה יתיב קמיה דר' טרפון אמר ליה רבי טרפון היום פניך צהובין אמר ליה אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח ואם אכלנום במלח כל שכן שהיו פנינו צהובין אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה מורה ורוי אמר לה הימנותא בידא דההיא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת אלא [4]חכמת אדם תאיר פניו [7]אמר לי' ההוא צדוקי לרבי יהודה פניך דומין אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין א"ל ביהודאי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בי מדרשא וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד ר' יהודה כד אזיל לבי מדרשא שקיל גולפא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה דביתהו דרבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי וכד מיכסי ביה הוה מברך ברוך שעטני מעיל זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל תעניתא ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא אמרין ליה לא אית ליה כסויא שדר ליה גלימא ולא קביל

דלי

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב חסדא ליכא דמשאיל: (ב) רש"י ד"ה כיון שאין וד"ה כ"ש דמעלו הד"א: (ג) ד"ה נפקת וכו' לגמר הס"ד ואח"כ מ"ה ועבדה גלימא דהוטבי הד"א: (ד) ד"ה וכד נפקת וד"ה ר' יהודא הד"א:

תוספות

כמאן מצלינן האידנא על החולים בר' יוסי. דאמר אדם נדון בכל יום דאילו לאמן דאמר דנדון בראש השנה הוי תפלת שוא:

מתני' דלא כבבלאי דאכלי דייסא בבחמא. וא"כ גם תבשיל עבה אסור לדידהו: **איכא דמשאיל** להני נקדני. פירוש מי יאמלא שישאל להני נקיי הדעת כמו נקיר שמיה (פסחים קיא:) וכן לנקר תלינו (גיטין מ:) ויש מפרשין נקדני כמו (ברכות נ.) הנקדנין תופסים אותו ע"כ וכל המדקד בדברי' נקדנ' נקדנ': **בחסיסי.** קמח של קליות וכן פר"י (פרק כל שעה ד' לט) וד"ק פירש קמח של עדשים ופירושו נראה יותר לפר"י שיה לו לקרותו קימחא דאבישונא ועוד אמר פ' כל שעה ממתו ליה קדרה בחסיסי ואי קימחא דאבישונא הא אמר לעיל מיניה בההוא פירקא דאסור: **לפלוט.** לשון אם יעטוך לרוק ירוק ואל ירוק בשביל כבוד רבו: **בלוספיין.** מין תאנים רעים: כל שכן דנסמוך עליהם למחר. שלא יתעכלו מהר וכל זמן שהמאכל בתוך הכלי מעיים הלב נפעד: **וחוגרני צדעי.** פירוש חוגר וקושר היה לדעיו לפי שהיה חש בראשו על היין ששתה בפסח: **שקיל גולפא.** ישב בבית המדרש: שמכבדת בעליה. שלא אצטרך לישב על גבי קרקע: **שעטני מעיל.** חשוב היה לו כמעיל:

תוספות

כמאן מצלינן האידנא על החולים בר' יוסי. דאמר אדם נדון בכל יום דאילו לאמן דאמר דנדון בראש השנה הוי תפלת שוא:

מתני' דלא כבבלאי דאכלי דייסא בבחמא. וא"כ גם תבשיל עבה אסור לדידהו: **איכא דמשאיל** להני נקדני. פירוש מי יאמלא שישאל להני נקיי הדעת כמו נקיר שמיה (פסחים קיא:) וכן לנקר תלינו (גיטין מ:) ויש מפרשין נקדני כמו (ברכות נ.) הנקדנין תופסים אותו ע"כ וכל המדקד בדברי' נקדנ' נקדנ': **בחסיסי.** קמח של קליות וכן פר"י (פרק כל שעה ד' לט) וד"ק פירש קמח של עדשים ופירושו נראה יותר לפר"י שיה לו לקרותו קימחא דאבישונא ועוד אמר פ' כל שעה ממתו ליה קדרה בחסיסי ואי קימחא דאבישונא הא אמר לעיל מיניה בההוא פירקא דאסור: **לפלוט.** לשון אם יעטוך לרוק ירוק ואל ירוק בשביל כבוד רבו: **בלוספיין.** מין תאנים רעים: כל שכן דנסמוך עליהם למחר. שלא יתעכלו מהר וכל זמן שהמאכל בתוך הכלי מעיים הלב נפעד: **וחוגרני צדעי.** פירוש חוגר וקושר היה לדעיו לפי שהיה חש בראשו על היין ששתה בפסח: **שקיל גולפא.** ישב בבית המדרש: שמכבדת בעליה. שלא אצטרך לישב על גבי קרקע: **שעטני מעיל.** חשוב היה לו כמעיל:

מסורת הש"ס

(א) [כילה טז. ע"ש], (ב) [תמיד כז:], (ג) [ל"ל בלוספין ועי' לקמן ג: היה עושה וכו'], (ד) ברכות נה. ע"ש, (ה) [קהלת ח], (ו) [משלי ח],

תורה אור השלם

1. מִי כַּהֲחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: קהלת ח א

מוסף רש"י

על קצירי ועל מריעי. קצירי, חולים, מריעי, רבנן (ברכות כב.) מ"מ שהן תשובי כח (ד"ה סז.). כמאן כר' יוסי. דאמר אדם נידון בכל יום, ויתפלל שיחיו אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בראש השנה, הרי כבר נקנסה עליו (שם). מידעם. שוש דבר (לקמן נ.). אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין. שבכן מרוחה בלא טורח ושמחים בחלקם, לכך פייסם להוציים (ברכות נה.).

פירוש הרא"ש

כמאן מצלינן אמריעי ואקצירי בר' יוסי. דאמר אין אדם נדון בר"ה: **מריעי רבנן.** מרוב גרסתם חלשי: **מתני' דלא כבבלאי.** דלדידהו אפי' עבה מיקרי תבשיל: **נקרני הדוצל.** נקיי הדעת כמו המנקר חלרו: **בחסיסי.** קמח של קליות: **באצבעתא בסים.** האוכל בחלבא אחד הוא טוב וכל שכן בשמי אצבעות או בשלש: **למיכל דייסא עד פרסה.** לך שמה: **כל מידעם לא תפלוט.** כל מאכל שאכלת אם אתה יושב לפני רבך ויש לך רוק בתוך פיך תבלענו ולא תפלוט אותו לפני רבך: **לבר מקרא ודייסא** שדומין לפתילה של אבר. הבולע רוקו אחר שאכלם: **מאכילני רוקך.** הנדבק בהולא אבל אצבעו היה מקנח מן הרוק: **מאכילני צואתך.** שבין לפורן לגבר: **בלוספיין.** מין תאנים: **מורה ורוי.** בעל הורלה כמותך יאמרו: **וחוגרני צדעי.** מכאן הראש: **שקיל גולפא אכתפיה.** חבית ישב עליה בבית המדרש: **נקטת עמרא.** לקחה לגמר: **שעטני מעיל.** שהיה חשוב עליו כמעיל:

דלי ציפתא. הגביה המחצלת שהיה יושב עליה: **ואמר ליה לשלוחא.** דאזל לגיתיה: **חזי מאי איכא.** ראה כמה עושר יש לי. שנעשה לו גם ונתמלא כל אותו מקום זהובים: **ואיתנסיבה ליה בסיתוא.** בימות החורף: **הוה גנו בי תיבנא.** היו ישנים בין התבן שלא היו להם כרים וכסתות: **קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה.** היה מלקט התבן משערו: **אי הוי לי רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק שאתעשר אעשה לך ירושלים של זהב בתי נפש שמצוירת בכל ענייני ירושלים והיינו דאמרינן במסכת שבת (דף נט.) עיר ירושלים של זהב כדעבד ליה רבי עקיבא לבנתיהו: **אמא אליהו קרא אבבא וכו'.** עבד הכי משום קורת רוח להן לבנותיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם: **שפיר עביד ליך אבוך.** דאדרבן מנכסיה: **חדא דלא דמי לך.** שהוא גרוע ממך ועוד שמניחך באלמנות חיות שהרי הניחך כמה שנים (ו): **יודע לדיק נפש בהמתו.** אית דאמרי דאיהי הות ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגניא בעייניה. ואית דאמרי דלא הות ידעה אלא הכי קא אמרה דלדיק לא מצוה לאינשי: **שלי ושלכם שלה היא.** ידה הוא כל מה שלמדתי: **מן שיש מילי איעסר רבי עקיבא מן לבנא שבוע.** דפליג ליה בנכסיה: **ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מן עינא.** עושין להן (ח) מן אותו ענין של איל. ואית דגרסי מין עיינא היו עושין כמין עמן של עץ והיו נותנים בו כספס: **אגשיוה על כיף ימא.** שסכחו לאותו איל על שפת הים ומצאו רבי עקיבא: **ומן גווזא.** תיבה: **ארבעה וזוי לספונאי.** ליורדי הים לרייח: **אייתו לי מדעם.** הביאו לי שום דבר: (ט) **מרגא עליה.** יתמין לדווינו עליו עד שנביא לך יתר: **דזימנא חדא טבעה ספינתא.** וכל ממונא דהוה בספינתא הוה מונח בההוא גווזא: **ומן מטרוניתא.** שפעם אחת הוצרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש ושיגרו את ר' עקיבא אצל מטרוניתא אחת ולוה ממנה ממון גדול וכשנתנה לו אמרה לו מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע אמר לה מי שתרצה אמרה לו הקב"ה והיה שהיה ביתה על שפת הים ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי כאותו הזמן עכשיו הרי כל הממונך בידי ופיקדה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

ומן

דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא מיהו לא ניחא לי דאיתהני בהדין עלמא (א) ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה אזלא ואיתנסיבה ליה בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלים דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל (ב) תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד ליך אבוך חדא דלא דמי ליך ועוד (ג) [שבקך] ארמלות חיות כולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא אמר הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא אתא בעשרין וארבעה אלפין (ד) זוגי תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה (ה) יודע צדיק נפש בהמתו אתת לאיתחזויי ליה קא מדחן לה רבנן אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נידריה (ו) ואשתריי ואשתרי (ז) מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע מן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה (ח) מין עינא זימנא חדא אנשיוה על כיף ימא אתא הוא אשכחיה ומן גווזא דזימנא חדא יהיב ארבעה זוזי לספונאי אמר להו אייתי לי מדעם ולא אשכחו אלא גווזא על כיף ימא אתיוה ליה אמרו ליה (ט) עביד מרנא עליה אישתכח דהוה מלי דינרי דזימנא חדא טבעת ספינתא (י) וכולי עיסקא הוה מחית בההוא גווזא ואישתכח בההוא זימנא דמן (יא) דסרוקיתא ומן מטרוניתא

ומן

דלי ציפתא. מחצלת: חזי מאי איכא. מעשה נסים הוה נקיט: מן מזייה. היה מלקט התבן משערותיה: רמינא לך ירושלים דדהבא. תכשיט של זהב שירושלים מצויר בה והכי עבד לה כדאיתא בפרק במה אשה (שבת דף נט.): אתא אליהו אדמי להון כאנשא. כדי לנחם אותם ולהרגלות להם שיש עניים יותר מהם: דלא דמי לך. שאינו דומה לך ממשפחה משובה כמותך: ואת להיכא. שלא היו לה בגדים ראוייס: יודע לדיק נפש בהמתו. יודע הוא זה שנלטערתי בשבילו: שלי ושלכם שלה הוא. תורתי ותורתכם בשבילה היא שנתנה לי עצה למיזל לבי רב: אילא דספינתא. בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל והיו ממלאין אותו דינרי זהב: ומן גווזא. תיבה העשויה להניע בתוכה ממון הספינה כדאמרינן (ב"ב ו.) בי גזא דרחמנא לשון אוצר: ומן מטרוניתא. פעם אחת הוצרכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הריני מלוה אותך ותהיה אתה לווה והקב"ה ויש ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת הים אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב וחרקה לתוך הים והים הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת הים מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובו אמרה לו מזרחי אצל הערב והוא פרע כל החוב והא לך מה שנתן לי יותר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע:

ומן

(א) גמ' אצל הוה מרתי מרי: (ב) שם ועוד שביק ליך תמלגות חיות: (ג) שם ואשתרי מן נכסיה מן שית מילי: (ד) שם עבדין ליה חד מן עינא: (ה) שם אמרו ליה יעביד מרנא: (ו) שם נטעת ספינתא דמן דסרוקיתא וכולה עיסקא וכו' בההוא זימנא ומן מטרוניתא כל"ל: (ז) רש"י ד"ה חדא דלא וכו' אינם הס"ד ואח"כ מ"ה ואת להיכא שלא היה לה בגדים ראויים הס"ד: (ח) ד"ה ומן אילא וכו' עושין להן אות מן ענין של איל ואית דגרסי מין עינא היו עושין: (ט) ד"ה אייתו וכו' דבר הס"ד ואח"כ מ"ה יעביד מרנא:

תוספות

דלי ציפתא. פירוש הגביה המחצלת וסמך שימלא שם מעות הרבה בגם: **בני בתיבנא.** מחמת עוני: **מנקיט ליה תיבנא.** ממה שנאחז לו בשערו: **רמינא ליך ירושלים דדהבא.** וכן עשה כדאיתא בשבת (דף נט.): דלא דמי ליך. אינו לאוי והגון לך: **אילא דספינתא.** כל הספינות עושין להם איל של זהב: ומן מטרוניתא. פעם אחת הוצרכו תלמידי רבי עקיבא למעות הלכו אצל מטרוניתא לווה ממנה אמרה להם איני מאמינה אמר לה רבי עקיבא מי אמר לה רבי עקיבא מי אמרה לו מי שאמר והיה העולם ויש הגדול וכשהגיע הזמן הלה רבי עקיבא ולא בא הלכה על שפת הים אמרה רבש"ע היום הלה רבי עקיבא עבדך והוא העמידך ערב לי מה עשה הקב"ה באותו היום נשטית בת קיסר ונטלה קופסא מליאה כסף וחבב והטילה לים ופסה ובאת לאותו מקום ונטלה אותו ומצאה בה ממון גדול וכשנתרפא רבי עקיבא בא אצלה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי כאותו הזמן עכשיו הרי כל הממון בידי ופיקדה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

תורה אור השלם

1. יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֵמָתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: משלי יב י

מוסף רש"י

דכלבא שבוע. שם אחד מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב ככלב היה יוצא שבע (כתובות סב:). **יודע צדיק נפש בהמתו.** מה בהמתו וגני ביתו לרימים (משלי יב י). **שלי ושלכם שלה הוא.** מוהר שלמדתי אני ושלמדתם אתם על יהי הוא (כתובות סג.).

פירוש הרא"ש

דלי ציפתא. הגביה המחצלת וסמך על הגם שיראה שם מעות: **דכלבא שבוע.** עשיר גדול היה כדאיתא בפרק הניחקון (גיטין דף נו.): **רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק אעשה לך ירושלים של זהב עטורה הנקראת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק במה אשה (ד' נט.): **אתא אליהו בו'.** כדי לנחמם מלעג מקרוסם: **מן עינא.** עושין איל של זהב או עז אחד ממין הצאן: **גווזא.** תחיבת עץ הגדול: **מן מטרוניתא.** פעם אחת הוצרכו ישראל לעות מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם והיש הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון מלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת הים ואמרה ידעתי שאלמלא שעכבו אותם את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והיש יגלימו ערבותם מה עשה הקב"ה שלח רוח שטות בבתו של קיסר ונטלה קופסא מלאה זהב ומרגליות ושלחה על פני המים והרוח הביאתה לפני אותה מטרוניתא ונטלתה וכשעמד ר"ע מחליו נטל בידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי ערבין